

"НЕ БАЮСЯ, ШТО МОЙ ВЕК НЯВЕЧНЫ..."

ВЕЧАРЫНА, ПРЫСВЕЧАНАЯ ЖЫЦЦЮ І ТВОРЧАСЦІ НІЛА ГІЛЕВІЧА

*Люблю цябе, жыццё, любоўю
кроўнай.
Я не нахлебнік твой. Я на
зямлю
Не для таго прыйшоў, каб
жменяй поўнай
Уцехі браць... – Я аддаваць люблю.
Ніл Гілевич*

Фонам гучыць мелодыя песні "Вы шуміце, бярозы..." (верш Н. Гілевіча, муз. Э. Ханка;).

Вядучая. Векавы напеў бяроз, траў, роднай маці - усё гэта было вельмі дорага вядомаму беларускаму паэту Нілу Сымонавічу Гілевічу. Векавы напеў. Не век прайшоў з таго дня, калі ў вёсцы Слабада Лагойскага раёна 30 верасня 1931 года нарадзіўся хлопчык, якому далі рэдкае імя - Ніл. Дакладней кажучы, бацькі вырашылі назваць сына Нінел (што значыць «Ленін» наадварот). А ўжо потым, ў будучыні, сам Гілевіч змяніў гэтае імя на гучнае «Ніл».

*(Успаміны аб нараджэнні)
Да дарог.*

Вядучая Сапраўды, наша беларуская зямля нібы выбрала на шчасце і на пакуты Ніла Гілевіча, даверыла яму бясцэнны скарб любові і памяці.

"Родная мая веска Слабада, - піша Ніл Сымонавіч у аўтабіяграфіі" Край гэты незвычайна маляўнічы, увесь у пагорках, ярах і лагчынах, у лясх і пералесках, з безліччу крыніц і рачулак.

Пашанцавала мне, напэўна, і на радаводныя карані, асабліва па мацінай лініі. Мой дзед Мікалай Давыдавыч быў чалавек унікальны: самаадданы земляроб-хлебароб, выдатны садоўнік, дасведчаны пчаляр, знакаміты галубятнік, непераўздызены варажбіт на картах, вядомы ў сваім краі музыка - граў, асабліва ў маладосці, на сотнях вяселляў. А мова яго!

Якая яна была непаўторная, каларытная. Хіба не падарунак лёсу было мне прайсці ў дзяцінстве яго моўную школу?"

Вядучы: У вялікай і дружнай сям'і яго бацькоў, Сымона Пятровіча і Кацярыны Мікалаеўны, было дзесяць дзяцей, двое з якіх памерлі ў маленстве. Усе яны рана далучаліся да працы, дапамагаючы маці па гаспадарцы, па дагляду малодшых дзяцей. Маці, па ўспамінах Ніла Гілевіча, была непісьменная, але "розуму жывога і кемнага", таму вельмі хацела, каб набылі адукацыю яе сыны і дочки, і рабіла дзеля гэтага ўсё, што магла.

Як шчыры і добры сын, які любіў сваю маці асабліва моцна, будучы паэт пранёс гэту любоў праз усе жыцце.

Чытальнік.

Я ўзыходжу на двор,
Я кажу ёй: "Са святам!"
І цалую знаёмыя родныя вусны,
І бяру пад руку,
І іду з ёй у хату,
Дзе ад прыпечка б'е
Дух гарачы капусны.

Я гляджу ў яе вочы,
Што свецяцца шчасцем,
Гладжу рукі сухія,
Прапахлыя зеллем,
І хілюся да сэрца,
А трэба б упасці
Перад ёю - нядужай, сівой —
На калені.

Вочы маці! —
У доўгія зімнія ночы
Вы над намі
Вясёлымі зоркамі ззялі,
Вы ў нясцерпнай дрымоце
Зліпаліся, вочы,
І усё ж усміхаліся нам,
Забаўлялі...

Рукі маці!
Вы ў працы не зналі прынукі,
Вы насілі штогод
Мазалі, як бабіны,
Вы аж нылі увечары,
Мілыя рукі,
Спавіваючы нас
Перад сном галубіным.

Сэрца маці!
Наш боль быў тваім,
Не іначай,
Сорам наш
Ты насіла вялізарным горам,
Кропля ж кожная
Радасці светлай дзіцячай
Напаўняла цябе,
Разлівалася морам...
А цяпер ёй -
Адно б на сынка наглядзецца...
Жаль, і горыч, і боль
Мне душу працінае:
Як жа позна,
Як позна — любімыя дзеці —
Мы няўдзячнасць сваю
Разумець пачынаем...

Вядучы: У сям'і Гілевічаў ад старога да малаго любілі песні. Старэйшыя спяваюць, а маленькі Ніл сядзіць у калысцы, услухоўваецца ў мелодыю і пачынае гушкацца ў яе такт, "дапамагаючы" сямейнікам. "Ці не тады, - задае сам сабе пытанне паэт, - усё і пачалося, - з той нестарэючай народнай песні, што ўпершыню адкрыла для дзіцячай душы вялікі цуд паэзіі і назаўсёды, навек акрыліла гэту душу любоўю да бацькоўскай зямлі і да роднага матчынага слова?"

Вядучы: Маленства, нягледзячы на пэўныя матэрыяльныя цяжкасці, праходзіла больш-менш бесклапотна. "Любімым маім заняткам шчаслівай даваеннай пары, — прызнаецца паэт у аўтабіяграфіі, — было чытанне кніг. З дзвюх бібліятэк — школьнай і сельсавецкай — за тры гады я перацягаў напэўна добрую палавіну".

Чытальнік: *(падыходзіць да кніжнай паліцы, бярэ ў рукі кнігу, выходзіць на сярэдзіну сцэны).*

Чытальнік:

Кнігі, кнігі!

Я помню усіх вас, сябры,

З той далёкай,

Яшчэ даваеннай пары,

Незабыўных гадоў,

Калі быў я пагрозай

Суседскіх садоў,

Быў задзірай

Сярод басаногай раўні,

Слыў "рыштантам",

Які "не пайшоў па радні"...

Як бы склаўся мой лёс,

Як бы стацца магло,

І куды б, да чаго

Мае сэрца лягло,

Што б цаніў я ў жыцці,

Што б любіў,

Падабаў,

Калі б вы не ўвайшлі ў свет дзіцячых забаў?

Калі б вы не адкрылі калісь

Прада мной гарызонты

Вялікаснай мары людскай?

Кнігі, кнігі!

Не раз я над вамі, сябры,

Заміраў,

Ісмяяўся,

І плакаў наўзрыд.

Успаміны тых год

Я ў душы берагу

І ніколі-ніколі

Забыць не змагу.

Вядучы: Але наперадзе была вайна. Яе ліхалецце не абмінула і сям'ю Гілевічаў. Юны разведчык Ніл Гілевіч трапіў у рукі фашыстаў.

Смерць знаходзілася вельмі блізка, след ад перажытага застаўся назаўсёды, быццам нябачны рубец на сэрцы:

"Думаю, у той дзень я не толькі канчаткова развітаўся з дзяцінствам, але і спасціг - назаўсёды! - штосьці такое, што і сёння вызначае вельмі многае ў маіх адносінах да быцця, у маім разуменні жыцця, людзей і свайго чалавечага абавязку"- успамінаў паэт.

Відэаурывак "Ты кажаш, я не ведаю вайны"

Ты кажаш, я не ведаю вайны,
Што мне было тады гадоў замала?
Чамуж яна мае забрала сны?
На ўсё жыццё наперад сны забрала?
Чаму ж амаль не кожнае начы
Я прачынаюся, скаваны жахам?
Хачу ад смерці лютай уцячы
стрымгалоў бягу аўсом няжатым,
Паўзу бульбянішчам па баразне,
Да хмызнякоў нуляюся па пожны,
Але ратунку мне няма іўсне –
У вочы стрэл грыміць у міг апошні...

(Мелодыя песні-балады "Хатынь")

Вядучы: Зямля бацькоў, Лагойшчына мая,
Край неўміручай партызанскай славы!
На ўсе жыццё ўвабраў у сэрцы я
Тваіх кастроў і боек дым гаркавы.

Радзіма паэта – Лагойшчына – навечна прапісала памяць і боль спаленых беларускіх вёсак. Тут іх могільнік. Тут жалобныя званы не даюць забыцца на велізарную трагедыю. На мемарыяльным вянеці – словы, у іх – клятва-наказ загінулых у полымі вайны . Менавіта Нілу Гілевічу належаць словы, адбітыя на мемарыяльным вянку ў Хатыне:

Вядучы: Людзі добрыя, помніце!
Мы любілі жыццё, і Радзіму,
І вас, дарагія,
Мы згарэлі жывымі ў агні.
Наша просьба да ўсіх:
Хай жалоба і смутак
Абернуцца ў мужнасць і сілу,

Каб змаглі ўвекавечыць вы
Мір і спакой на зямлі...

Вядучы. І зноў пытанне самому сабе. І не адно: "Дык, можа быць, у той ліпеньскі дзень 1941 г. усё і пачалося? Можа быць, менавіта тады з'явілася думка, што аб усім гэтым патрэбна абавязкова расказаць тым, хто нічога падобнага не перажыў, чыё дзяцінства не ведае сустрэчы з тупой і дзікай нечалавечай сілай, імя якой - фашызм?"

І ужо ў 1946 годзе ў часопісе "Бярозка" быў змешчаны верш-аповяданне "Яблынька". Аўтару на той час споўнілася ўсяго пятнаццаць гадоў. Ён быў вучнем шостага класа няпоўнай сярэдняй школы. З гэтага часу тэма вайны стала адной з самых галоўных тэм у творчасці паэта.

Вядучы. Пасля вызвалення Беларусі Ніл Гілевіч працягваў вучобу ў сямігадовай школе ў суседняй вёсцы Гайна, працаваў у калгасе і выконваў абавязкі паштальёна. У аўтабіяграфіі пра гэты перыяд сказана наступным чынам: "Школа той пары заслугоўвае асобнай аповесці. Ні памяшкання, ні парты, ні наглядных дапаможнікаў, ні падручнікаў, ні сшыткаў, а ў настаўнікаў за плячыма - сем-дзесяць класаў, у лепшым выпадку — педтэхнікум".

(Верш "Настаўнік")

Чытальнік: О, як даўно гэта было!

З глухога ціхага паўстанка
Плялася дрогкая фурманка
Асеннім ранкам
У сяло.
Вазак-падлетак з-пад брыля
На пасажыра кідаў вокам...
За ноч марозікам навокал
Была прыбрана ўжо зямля,
І задуменныя сады
Страсалі жухлы ўбор дадолу...

У незнаемы кут у школу
Настаўнік ехаў малады.
Пачэсны шлях абрала сэрца.
О, як даўно гэта было!
Ды хіба ў памяці сатрэцца

Той белы ранак і сяло,
І вучні ў згорбленай хаціне,
І тыя першыя званкі...
Даўным-даўно па ўсёй краіне
Жывуць яго выпускнікі.

Іх строй сягоння незлічоны.
І вучняў вучні падраслі
І шлюць настаўніку паклоны
З усіх, усіх канцоў зямлі.
І што з таго, што падступіла,
Як лёс, няўмольная, і ўкрыла
Крутыя скроні сівізна?
Яшчэ ў грудзях не згаслі сілы,
Яшчэ не слабнуць сэрца крылы,
Не адцвіла ў душы вясна!
Таго ніколі не пакіне
Юнацкі, вечна весні ўздам,
Хто аддае, як дар краіне,
Жыццё да рэшты — маладым!

Вядучы: Любоў да роднай мовы прывяла будучага пісьменніка ў Мінскае педагагічнае вучылішча, якое ён скончыў у 1951 годзе на "выдатна" і ў тым жа годзе без экзаменаў быў прыняты на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Актыўна ўключыўся ў студэнцкае літаратурнае жыццё. Шмат друкаваўся і яшчэ студэнтам трэцяга курса быў прыняты ў члены Саюза пісьменнікаў.

Чытальнік: Як ты дарага мне, мая родная мова!
Мілагучнае, звонкае, роднае слова!
Ты калісьці з калыскі мяне падымала
І вучыла ў бацькоў на руках гаварыць.
У жыцці маім слова найпершае "мама"
І цяпер для мяне сама міла гучыць.
Я па літарых родных вучыўся чытаць,
І буквар для мяне быў жыццям палавінай.
Быў шчаслівы я роднаю мовай сказаць
Першы раз: "Беларусь, мая Маці – краіна!..."

Роднай мове прысвечаны вершы розных гадоў, у якіх гучаць розныя матывы - ад слоў замілавання і любові да трывогі за лёс беларускага слова.

Вядучы: Пасля завяршэння вучобы ва ўніверсітэце (1956) была аспірантура, абарона дысертацыі на кафедры беларускай літаратуры. Пачынаючы з 1960 года, Ніл Гілевіч працаваў на кафедры беларускай літаратуры, дзе прайшоў шлях ад выкладчыка да прафесара. У 1991 годзе Нілу Сымонавічу прысвоена ганаровае званне народнага паэта Беларусі.

Вядучы: У кожнага паэта ёсць свая галоўная, заповітная тэма. У Ніла Гілевіча - гэта Беларусь. Кожны яго верш, па сутнасці, шчырае прызнанне ёй ў любові, малітва за зямлю бацькоў, за Беларусь!

Край мой, Беларускі край!
Дай мне наглядзецца, дай!
На твае на пожні,
На лугі ды рэкі,
Кабучас апошні
Узяць з сабой навені,
-Дай жа наглядзецца, дай!

Вядучы: З маленства захоплены маляўнічымі краявідамі Лагойшчыны, Ніл Гілевіч нямала напісаў твораў, у якіх апявае характэрнае прыроднае прыроды. З любоўю, з адчуваннем прыгажосці піша паэт пра родную прыроду, імкнецца сваімі творамі змалку выходзіць у сваіх чытачоў пачуццё Бацькаўшчыны. А пачынаецца гэта пачуццё з той зямлэй, дзе чалавек нарадзіўся, - з роднага кута. І паэт вядзе дзяцей на прасторы Бацькаўшчыны, каб пераканаліся яны, у якой казачнай краіне жывуць.

Чытальнік: Я песню ў сэрцы табе складаў,
Гадамі радкі выношваў;
Да кроплі, што меў і што мог, аддаў,
Каб песня была харошай.

Найлепшыя думкі - мары свае
(Свае - чужых не выпрошваў)
Любоўна ўплятаў у тканіну яе,
Каб песня была харошай.

Лясы-пералескі, дубровы, гаі
З бярозамі ў чорных прошвах
І ноччу і днём шумелі-гулі,

Каб песня была харошай.

І зманлівы пах даспелых малін,
І водар лугоў някошаных —
Усё змясцілася ў сэрцы маім,
Каб песня была харошай.

Якую ж трывогу я зараз таю,
Не знаючы зноў спакою?
Ці гэткай чакала ты песню маю?
Ці прымеш яе душою?

Вядучая: Ва ўсе часы мастакі слова знаходзілі натхненне ў краявідах прыроды, ці ў жаночай прыгажосці. Так і ў Ніла Гілевіча: і адно, і другое адбівалася ў паэтавым сэрцы музыкай кахання, якая спрыяла нараджэнню вершаў, сапраўдных шэдэўраў беларускай паэзіі. Ніл Гілевіч стварыў памастацку бездакорныя вершы не толькі пра першую любоў, але і пра каханне неверагоднай моцы, прыгажосці, глыбіні, якое перажываюць ужо немаладыя людзі.

(Гучыць песня “Клены , ясені спяць...”)

Вядучая: Ніна Іванаўна Гілевіч – жонка і муза паэта. Яны пазнаёміліся у далёкім юнацтве, калі былі студэнтамі БДУ. Дзяўчына на столькі захапіла думкі і сэрца паэта, што ён назаўсёды захаваў яе вобраз у паэтычных радках. Вершы са зборнікаў "І плямы на табе няма" і "На флейце самоты" прысвечаны менавіта Ніне Іванаўне, жонцы, з якой ён пражыў амаль 50 гадоў. Паўвека побач з паэтам, паўвека духоўнай еднасці, сяброўства і кахання...

Чытальнік

Жыць і кахаць, або кахаць і жыць –
Адно і тое ж. Покуль я кахаю –
Я іжыву. І гэты свет прымаю
Таму, што ў сэрцы дзень і ноч гучыць
Мелодыя найпрыгажэйшай песні,
З якой мяне павек не разлучыць.
І пераходзячы быцця мяжу,
Наўрад, наўрад, наўрад ці я скажу:
Бывайце, хмаркі ў родным паднябессі!
Бывайце, птушкі ў росным майскім лесе!
Бывайце, зёлкі-краскі ў лузе веснім! –

Я не паспею гэта ўсё сказаць,
Бо зноў і зноўку буду паўтараць,
Па самае апошняе ўздыханне:
Бывай, бывай, бывай, маё каханне!

Вядучая. Веска і прырода для Ніла Гілевіча — не выдуманая Мекка, якой дастаткова ўсяго толькі пакланіцца. Яго любоў дзейсная, хоць у фармальна стылёвым плане паэт не цураецца малітоўных, замоўных інтанацый, што і заўважыў славуцы наш кампазітар Ігар Лучанок, ён напісаў музыку да верша "Край мой беларускі, край!".

Выконвае вакальная група дзяўчат.

Край мой беларускі, край!

Дай мне прыгарнуцца, дай!

Да твайго ляснога

Вераснога долу,

Дзе так шчасця многа

Выпала на долю, -

Дай жа прыгарнуцца, дай!

Край мой беларускі, край! Дай ты мне напіцца, дай! Той вады гаючай з той крыніцы вечнай, Дзе ад ран балючых Ты арлоў вылечваў, — Дай жа мне напіцца, дай!

Край мой беларускі, край! Дай ты мне прайсціся, дай! Па тваіх прасторах, Па шляхах бясконцых, Уначы — пры зорах, Раніцой - пры сонцы, - Дай жа мне прайсціся, дай!

Край мой беларускі, край! Дай мне наглядзецца, дай! На твае на пожні, На лугі ды рэкі, Каб у час апошні Ўзяць з сабой навекі, — Дай жа наглядзецца, дай! **4-ы чытальнік.**

Нас могуць зневажаць і абражаць, Нас могуць не любіць і ненавідзець, Але мы мусім цвёрда помніць-знаць: У нас ёсць Неман, і Дзвіна, і Прыпяць. **1-я чытальніца.**

Нас могуць чорным брудам паліваць, Культываваць бяспамяцтва, бяспраўе, Але мы мусім цвёрда помніць-знаць: У нас ёсць Полацк, Тураў і Заслаўе. **1-ы чытальнік.**

Нас могуць ачмураць і падкупляць, Штодзень даваць цацанкі-абяцанкі, Але мы мусім цвёрда помніць-знаць Наказ Францішка, Кастуся і Янкі. **2-я чытальніца.**

Нас могуць біць аж да крывавых слёз, Каб лёкаяў зрабіць з ахвяраў здзеку. Але мы мусім адстаяць свой лес, Каб ён для нас шчаслівы быў давеку. **2-і чытальнік.**

Таму — трывайма, любыя браты! Трывайма й верыма... **Разам.**
Нішто не спляміць
і не асіліць нашай праваты,
І нам яшчэ паслужыць наша памяць!
^ Трывайма, браты!

Юнак.

"Нашто трымацца так за памяць продкаў?!" -Скрывіўся крытык,
прачытаўшы вершы.

Нашто трымацца так...

3-я чытальніца.

О так, паэт — вялікі выдумляка, Але не хлус, не цёмны звадыяш. У
выдумках яго - бяды ніякай: За праўду ён не выдае міраж.

О так, паэт — вялікі выдумляка...

Вядучая. І толькі сабе, свайму лірычнаму герою паэт ставіць у
абавязак далучыцца ўнут-рана да гісторыі, да прыроды, слухаць яе голас
глыбінямі душы, бо яго жыццёвае прызначэнне — у духоўным узбагачэнні
ўнутранага свету чалавека. Вершы Ніла Гілевіча перачытвае яшчэ адзін
вядомы беларускі кампазітар Эдуард Ха-нок. Паслухайце іх сумесную
песню "Як сумна-гужліва" (Роднае слова, 2001, № 9).

Вядучы. Як ні пра каго іншага з беларускіх паэтаў, пра Ніла Гілевіча
можна сказаць, што яго паэзія на кожны дзень, у ёй філасофія так блізка
змыкаецца з мараллю, урэшце, з пара-дай, а таму становіцца нейкай
дамашняй, па-асабліваму цёплай і чалавечнай. Цікавыя, на-прыклад, яго
назіранні за адносінамі да роднай мовы некаторых маладых людзей.

4-я чытальніца.

Пры суседзях у вёсцы нялоўка
"Невучоным" сябе паказаць,
І пільнуецца хлопец, каб слоўка
Так, як кажуць яны, не сказаць.
Мовы ён не забыўся, вядома,
Гэтых простых і сціпрых людзей.
Толькі ён ужо год, як не дома,
І на дом не ўскладае надзей.
Маці песню малому спявала
Пра духмяны ў бары чабарок...
Песня сыну нялюбая стала,
Як пакінуў бацькоўскі парог. "

Ёй не ў крыўду сынкава пагарда... Друг высока абучаны мой! Сёння
мовы, а заўтра Засаромішся маці самой.

Родная мова.

4-ы чытальнік.

Страціў слова, страціў спадчыннае слова — Штосьці страціў у душы абавязкова! Можа - годнасці хоць кропельку малую? Можа — мудрасці хоць дробачку якую? Можа — памяці хоць зернетка-іскрынку? Можа - праўды хоць пылінку-парушынку? Я не ведаю дакладна, што ты страціў, Запытайся, ці не скажа табе маці?..

Страціў слова...

Вядучая. Ніл Гілевіч - вядомы фалькларыст. На яго рахунку шмат даследаванняў па вуснай творчасці і чатырохтомны збор беларускіх народных песняў у сучасных запісах, дзе змешча-на каля пяці тысяч узораў песеннага фалькло-ру Беларусі.

На сцэну насустрач адно аднаму выходзяць Юнак і Дзяўчына. На лаўцы ўсаджваецца Маці.

Дзяўчына (*звяртаючыся да юнака*). Ці вы да нас па службе з горада, Ці, можа, з іншае якой прычыны? Юнак.

Іду па песні. Чуў, што надта здорава Старыя песні ў вас пяюць жанчыны. Дзяўчына.

Старыя песні? Нашыя даўнейшыя? Юнак.

Ну, так, старыя.

Дзяўчына.

А нашто яны вам?

Ці хіба новыя не прыгажэйшыя?

Ад тых, даўнейшых, толькі сэрца ные...

Юнак.

Не ад усіх. Ды сэрца чалавечае Не можа жыць у вечнай весялосці. Не ные толькі сэрца бессардэчнае, Счарсцвелае ад зайздрасці і злосці.

Дзяўчына.

О, мама шмат даўнейшых песень ведае. Маці.

От! Памаўчала б ты з маімі песнямі!

Знайшла спявачку!

Юнак.

А, можа, праўда? Заспявайце весела -І не саромцеся — ў сваей жа хаце! Дзяўчына.

Нядаўна вечарам як распявалася, Дык так прыгожа!

Маці.

Калі было! Усё пазабывалася! Юнак.

І вы не ўспомніце, калі б прыйшлося? Маці.

Ну, каб прыйшлося, можа б, што і ўспомніла, Але - дзіравая ўжо галава, як сіта... Юнак.

Я не пайду ад вас, паку ль хоць трошачку Не ўзычыце мне песень на дарогу. Маці.

Не ведаю, ці выйдзе што, дальбожачка. Хіба што Зоська падпяе ў падмогу?..

А дзе ж тая крынічанька?..

Дзяўчына. А я сябровак маміных паклічу, нашых суседак дарагіх, вам песень шмат падо-раць і пазычуць, каб толькі вам запомніць іх.

Ідзе за кулісы і прыходзіць з удзельніцамі фальк-лорнай групы.

Юнак.

Жанчыны вёсак беларускіх, вам

Я кланяюся уклонам самым нізкім -

За кожную іскрынку хараства,

Што ззяе ў слове, ад калыскі блізкім.

Пачуеш вас, не зманеных маной, -І весялей глядзіш у твар эпохі. Дык пасядзіце ж, любя, са мной, Пагаманіце, пагукайце трохі...

Жанчыны вёсак беларускіх, вам...

Дзяўчына.

Тады і загучала песня родная -Старая песня беларускай вёскі. Яе краса жывая, несмяротная На дне душы будзіла адгалоскі.

Жанчыны спяваюць беларускую народную песню "А на тары ялушачка" ці іншую характэрную для той мясцовасці, дзе праводзіцца свята.

А на гары ялушачка, Пад гарою стаіць сосна. Ой, я пяю, весялюся, А на сэрцы тошна.

А на сэрца слёзкі льюцца Неспатольна, несціхана: Поле мае шырокае Не арана, не пахана.

Лугі мае зялёныя Не кашоны, не сушоны. Дзеткі мае дробненькія — Яны вельмі засмучоны.

Запражыце, закладзіце Мне коніка варанога: Ой, я сяду ды паеду Да татачкі дарагога.

Парадзь, парадзь, родны татка, Як мне гора гараваці, Як мне гора гараваці — Дробных дзетак гадаваці?.. Маці.

Ад мамы песня: памятка і спадчына. Яна памерла маладая вельмі,

І тата сам нас гадаваў, без мачыхі,

І ўсё прасіў, каб гэту песню пелі.

А ты што, Зоська? Што з табою сталася?

Без падгалосачка твайго мне цяжка.

Спяём, як дзеўка ў казака пыталася?

Дзяўчына.

Спяём.

Юнак.

Кіўнула Зоська-сарамяжка. Дзяўчына зачынае песню, а жанчыны падхоплі-ваюць.

—Казачэнька мой міленькі, Калі мы будзем ад'язджаць?

—Як усе людзі палягуць спаці, Мілая, любая мая.

—Казачэнька мой міленькі, Дзе ж мы будзем начаваць?

—У зялёным гаю — ты ляжаш скраю, Мілая, любая мая.

—Казачэнька мой міленькі, Чым мы будзем накрывацца?

—Я цёмнай хмарай, ты — людской славай, Мілая, любая мая.

—Казачэнька мой міленькі, Чым мы будзем умывацца?

—Ой, я расою, а ты слязою, Мілая, любая мая.

—Казачэнька, мой міленькі, Што мы будзем вячэраць?

—Я з маслам булку, ты — думай думку, Мілая, любая мая.

Юнак (*убок, у захапленні*). І стаўся цуд: такога падгалосачка —
Зямлю прайдзі — пачуць не давядзецца! (*Да Зоські.*)

Ах, людзі родныя! Ах, Зося-Зосечка! Хай сто гадоў табе вось так
пяецца! (*Цалуе ў руку.*)

Хіба не праўда, Зося, што не даруе Эпоха нам,

Калі растраціць гэтка скарб Айчына? Дзяўчына.

Вы знаеце... Вы, можа, не паверыце -Я неаднойчы думала таксама:

Няўжо наш век аглухне і адвернецца Ад гэтых песень, што спявае мама.

Цяпер усе так гоняцца за моднымі,

Абы пачулі — тут жа пераймаюць.

А ці ж іх можна параўнаць з народнымі,

Што і баляць, і боль твой сунімаюць?..

Юнак.

І двор, і кветкі, і бярозы белыя — У сё зіхцела ў пераспелых росах,

Калі ля весніц, ціхая, нясмелая, Руку мне Зося падала на ростань.

Дзяўчына.

Шчасліва!.. Песні вам ад сэрца ўзычаны... Я, калі можна, вашу
заспяваю... Юнак.

Я позіркам вачэй прыгожых знішчаны, З ахвотай песню спець ёй
дазваляю.

А дзе ж тая крынічанька?..

Вядучы. Ніл Гілевіч цвёрда перакананы ў тым, што ўсё добрае ў
жыцці пачынаецца з ка-ханьня. І таму "шчаслівы, шчаслівы, бясконца
шчаслівы паэт! Не трэба мне, кажа, ні замка, ні райскага саду, мне досыць
чароўнай усмешкі яе і пагляду: за усмешку аддам ёй у вершах увесь гэты
свет!"

Вядучая. Разам з Ігарам Лучанком яны адну песню так і назвалі "Мой лес — каханне".

Дзяўчына выконвае згаданую песню (Роднае слова, 1993, № 3).

Юнак.

У звечарэлым садзе, што, цямнеючы,
Туліўся ў першай восеньскай журбе,
Я прыгарнуў твой ценькі стан, няўмеючы,
І ўпершыню пацалаваў цябе.
Пасля... пакуль з вачэй не знікла ў засені —
Стаяў адзін на гулкай паласе...
Ах, як жа тахкалі абцасікі!
Ад стуку - грудзі, думаў, разнясе!

Дзяўчына спявае песню "Пальиновая ростань" (верш Н. Гілевіча, муз. Э. Зарыцкага; Роднае слова, 1993, №3).

Вядучы. Ніл Гілевіч - шчаслівы абраннік Зямлі-маці, ён жа і вялікі пакутнік. Бо ці можна добра пачувацца, калі на працягу стагоддзяў нішчылі, драгавалі тваю, Богам дадзеную зямлю, ганьбілі родную мову, культуру, гісторыю, зводзілі на нішто звышнамаганні беларускага духу?

Вядучая. Ды і самога зневажалі толькі за тое, што — сапраўдны беларус і на сваёй роднай зямлі спявае свае родныя песні. Суродзічам сваім хоча адкрыць мудрасць і красу гэтых песняў, каб усвядомілі сябе прыгожым і вялікім народам у Сусвеце, такім самым вольным і паважаным, як і іншыя.

Вядучы. Большасць выпускнікоў філфака БДУ памятаюць беларускага паэта як выкладчыка фальклору, а некаторыя, мабыць, згадваюць, што выратавальнай саломінкай на заліку часам было яго спагадлівае, зусім не экзаменацыйнае, простае: "Ну, а якія ж песні спяваюць у вашай мясцовасці?". І ў адказ за-сумавалыя было вочы абнадзеяна блішчэлі: "Спяваць?.."

Вядучая. Сёння мы прапануем вам пра-спяваць разам з самадзейнымі артыстамі песню Ніла Гілевіча і Леаніда Захлеўнага "Сонца ў азерцы".

Словы песні (Роднае слова, 2001, № 9) былі раздадзены разам з праграмкай і запрашэннем на канцэрт.

Вядучы. Не забыць паэту векавы напеў бя-роз, траў, роднай маці, сонца ў азерцы, хоць ён і ведае, што яго век нявечны.

Вядучая. На развітанне жадаем вам ісці па жыцці разам з цудоўнымі песнямі і мудрымі думкамі! Шла Сымонавіча Гілевіча.

Вядучы. "Гаварыце з чалавекам, покуль ён між вас, жывы", памятаючы, што ў кожнага з нас век нявечны.

Песня "Не баюся, што мой век нявечны"

Памёр Ніл Сымонавіч 29 сакавіка 2016 года ў Мінску. Пахаваны 1 красавіка 2016 года на Кальварыйскіх могілках побач з магілай жонкі.